

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Розглянуто необхідність подальшого розвитку, як галузей тваринництва в цілому так і виробництва молока зокрема, а також формування облікової інформації щодо витрат і виходу продукції. Проведена оцінка рівня витрат на виробництво молока, проаналізовано їх в розрізі статей. Визначено вплив факторів на результативність виробництва продукції, серед яких значна роль відводиться обліковій інформації. Встановлено що ефективність виробництва продукції тваринництва, молока зокрема, залежить як від поголів'я корів, їх продуктивності, так і своєчасності і точності обліку витрат. Обґрунтовано необхідність формування інформаційно-облікової інформації для забезпечення здійснення контролю і аналізу за рівнем витрат на виробництво продукції, а, відповідно, забезпечення зростання ефективного управління витратами та підвищення ефективності виробництва.

Ключові слова: витрати виробництва, облікова інформація, аналіз і контроль, оцінка, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми

В умовах глобалізації дедалі більшого значення набувають дослідження щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського

виробництва, у першу чергу, за рахунок оптимізації його структури, використання сучасних, високоефективних технологій, забезпечення нормативної потреби в ресурсах та оптимальної доходності. Рівень конкурентоспроможності продукції та загальні результати господарської діяльності підприємства багато в чому залежать від рівня витрат. Облік витрат займає центральне місце у бухгалтерському обліку, який відіграє значну роль у системі управління підприємством. Використовуючи дані про розмір та види витрат, управлінський персонал підприємства має можливість регулювати фінансово-господарську діяльність, приймати виважені управлінські рішення. Отже, для прийняття оперативних, тактичних і стратегічних рішень щодо управління витратами підприємства необхідна своєчасна, достовірна аналітична інформація, яка може бути забезпечена лише бухгалтерським обліком та безпосередньо залежить від його якості. Нинішній стан економіки України характеризується складними багатогранними процесами, що охоплюють усі ланки агропромислового виробництва. Криза, яка охопила економіку України, найболючіше вдарила по агропромислового комплексу, зокрема по тваринництву. Триває спад поголів'я худоби, знижується її продуктивність, різко зменшуються обсяги виробництва молока. Причини катастрофічного занепаду тваринництва відомі. Виробництво тваринницької продукції в більшості сільськогосподарських підприємств збиткове, тому воно згортається. Особливо це відчутно у молочному підкомплексі. Молочний комплекс займає важливе місце в АПК України. Від рівня його розвитку залежить ступінь задоволення потреб населення у високопоживних продуктах харчування, що виробляються з молока. Збільшення об'єму виробництва молока повинно відбуватися, головним чином, за рахунок інтенсивних факторів розвитку тваринництва, впровадження нових досягнень науки, техніки і передової практики, ефективного використання виробничого потенціалу. У сучасних умовах господарства мають значний генетичний потенціал молочної худоби, але продуктивна можливість тварин реалізується не повністю. Одна з причин – недостатня і неповноцінна годівля, при цьому, збільшуються витрати кормів у розрахунок на одиницю продукції, підвищується собівартість та збільшуються затрати на її виробництво. Збір і обробка інформації про витрати на виробництво є завданням бухгалтерського обліку. Облік має не тільки виявити фінансові результати діяльності підприємства, а й активно впливати на цю діяльність, запобігати виникненню диспропорцій у виробництві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У розробку питань теорії та методології обліку витрат вагомий внесок зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Ф. Аксененко, І. А. Басманов, П. С. Безруких, О. С. Бородкін, Б. І. Валуєв, М. А. Вахрушина, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, З. В. Гуцайлюк, З. В. Задорожний, Т. П. Карпова,

М. Карренбауер В. О. Ластовецький, В. Г. Линник, Ю. Я. Литвин, Я. О. Остапенко [1], А. В. Погосова [3], М. Проданчук [4], Ю. С. Цаль-Цалко [5], М. Г. Чумаченко та інші. Проте, не дивлячись на велику кількість наукових досліджень, питання щодо інформаційного забезпечення аналізу і контролю витрат на виробництво продукції потребує подальшого вивчення.

Мета, об'єкт та методика дослідження

Метою дослідження є аналіз сучасного стану системи інформаційних ресурсів та обґрунтування ролі і значення бухгалтерського обліку для забезпечення контролю і аналізу а також ефективного управління витратами. Об'єктом дослідження є процес формування інформаційної бази для забезпечення аналізу і контролю витрат на виробництво продукції тваринництва.

у процесі дослідження були поставлені такі завдання: проаналізувати існуючі методологічні засади обліку і аналізу витрат виробництва; визначити роль внутрішньогосподарського обліку у розвитку молочної галузі та сучасні тенденції в економічному управлінні витратами на виробництво продукції; здійснити аналіз рівня виробництва молока та його собівартості; обґрунтувати основні напрями збільшення виробництва продукції та зниження її собівартості; визначити напрями використання отриманої аналітичної інформації для прийняття рішень, пов'язаних з розширеним відтворенням виробництва молока.

У процесі дослідження було використано наукові методи, що ґрунтуються на системному аналізі економічних явищ. Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань організаційно-економічного та обліково-аналітичного забезпечення ведення органічного сільськогосподарського виробництва. У процесі дослідження використано такі методи як: монографічний - для вивчення змісту та основних положень наукових публікацій, нормативно-правових документів, критичного їх аналізу і поглиблення вивчення питань щодо обліку, контролю і аналізу витрат на виробництво; абстрактно-логічний – для встановлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі виробництва продукції.

Результати досліджень

Для здійснення будь-якої господарської діяльності необхідне застосування найдосконаліших методів і форм контролю для регулювання її результатів. В умовах ринкових відносин увага акцентується не тільки на кінцевих результатах, але й методах їхнього досягнення. Можливість виділити найважливіші напрями виробничої діяльності дає змогу зосередити увагу управління на важливих ділянках і підвищити ефективність контролюючих операцій і робіт. Основними напрямками внутрішнього контролю витрат підприємства є: контроль обсягу випущеної продукції, контроль собівартості (витрат) і контроль результатів (доходів та прибутків). З цією метою будь-яке підприємство повинно

використовувати такий механізм формування витрат виробництва, який дасть змогу отримати повну інформацію про витрати на виробництво продукції. Саме така інформація є гарантом успіху підприємства у конкурентному середовищі. Вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дасть змогу попередити зростання витрат виробництва, що прямо пропорційно впливають на собівартість продукції і прибуток підприємства.

Стабільність і розвиток будь-якого суб'єкта підприємництва на конкурентному ринку залежить не тільки від порядку формування витрат, а й створення ефективної системи управління витратами. Для формування системи управління витратами необхідно визначити структуру цієї системи, яка повинна містити складові (елементи), що взаємодіють між собою відповідно до поставлених завдань. Розмір витрат є основним чинником для оцінювання ефективності діяльності підприємства, а також значно впливає на формування фінансового результату підприємства. Через це управління витратами потребує детального вивчення та удосконалення.

Собівартість продукції відображає рівень витрат підприємства на її виробництво і комплексно характеризує ефективність використання ним усіх ресурсів, організаційний та технічний рівні виробничого процесу, рівень продуктивності праці тощо. Показник собівартості продукції є дуже важливим і використовується для обґрунтування багатьох економічних рішень: виробнича собівартість продукції охоплює витрати на виробництво продукції в межах усього підприємства, тобто як прямі, так і накладні виробничі витрати на енергію, спожито в технологічних цілях, на утримання й експлуатацію обладнання, амортизація будівлі виробничого комплексу тощо) [1].

Для обчислення собівартості продукції важливе значення має визначення складу витрат, які в неї включають. Як відомо, витрати підприємства відшкодовуються за рахунок двох власних джерел: собівартості й прибутку. Тому питання про склад витрат, які включаються у собівартість, є питанням їхнього розподілу між зазначеними джерелами відшкодування. Загальний принцип цього розподілу полягає у тому, що через собівартість мають відшкодовуватися ті витрати підприємства, які забезпечують просте відтворення всіх факторів виробництва: предметів, засобів праці, робочої сили та природних ресурсів. Треба мати на увазі, що, з різних причин, на практиці немає повної відповідності між дійсними витратами на виробництво й собівартістю продукції. Склад витрат, які включаються у собівартість продукції (послуг), може дещо змінюватися з різних практичних міркувань. Але загальною тенденцією таких змін має бути якомога повніше відображення у собівартості дійсних витрат на виробництво продукції. Ці міркування стосуються собівартості продукції за умов повного калькулювання витрат. Таке уточнення (пояснення) необхідне з огляду на те, що на практиці частіше трапляється калькулювання одиниці продукції за неповними витратами. Організація обліку витрат виробництва не залежить від

форм власності і організаційно-правових форм діяльності господарюючих суб'єктів. На організацію обліку виробничих витрат впливають різноманітні фактори, основними з яких є: види діяльності, характер виробництва і продукції, яка виробляється, структура управління й розміри підприємства, особливості технології та організації виробництва.

Стабільність і розвиток будь-якого суб'єкта підприємництва на конкурентному ринку залежатиме, передовсім, від створення ефективної системи управління витратами. Для формування системи управління витратами необхідно визначити структуру цієї системи, яка повинна містити складові (елементи) що взаємодіють між собою відповідно до поставлених завдань.

Управління витратами на підприємстві передбачає виконання всіх функцій управління, тобто функцій, які повинні реалізовуватися через елементи управлінського процесу: прогнозування, планування, нормування, організація, калькулювання, мотивація та стимулювання, облік, аналіз, регулювання та контроль витрат. Виконання всіх функцій управління за всіма елементами – це взаємодія керуючої підсистеми (суб'єкт управління) на керовану підсистему (об'єкт управління). Щоб забезпечити ефективне управління витратами на підприємстві, слід сформуванати відповідну систему управління витратами [2].

Основними принципами управління витратами є: застосування системного підходу до управління витратами; взаємозв'язок окремих елементів підсистем із завданнями системи загалом; відповідність системи обліку завданням управління витратами; аналіз і виявлення альтернативних шляхів досягнення мети; повнота і аналітичність інформації щодо рівня витрат; застосування ефективних методів зниження витрат; стимулювання і мотивація працівників до зниження витрат; оцінка і контроль результатів діяльності підрозділів; забезпечення та реалізація останніх досягнень економіки, математики та практики для подальшого удосконалення. Для системи управління витратами на підприємстві повинен бути відповідно о налагоджений управлінський облік. Інтегровану модель організації витрат в управлінському обліку відображено на рис. 1.

Чинним законодавством передбачено ведення на підприємствах внутрішньогосподарського (управлінського) обліку. Цей вид обліку має важливе значення для організації внутрішньогосподарських виробничих відносин, для контролю за здійсненням основних виробничих процесів та реалізації продукції, а також є базою для розрахунку відпускних цін на продукцію. На жаль, наразі відсутня як методика його ведення, так і форми облікових реєстрів. Ми вважаємо, що конкретна методика ведення внутрішньогосподарського (управлінського) обліку повинна розроблятися підприємством самостійно. В якості облікових реєстрів для ведення внутрішньогосподарського обліку витрат на виробництво продукції пропонуємо використовувати виробничі звіти або багатографні картки. Характерними рисами сучасного управлінського обліку є наближення його до місця споживання виробничих ресурсів, чіткий розподіл

відповідальності між керівниками підрозділів за раціональне використання ресурсів і вплив витрат на фінансові результати; підвищення оперативності й аналітичності обліку для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень на підприємстві; використання в обліку сучасної обчислювальної й організаційної техніки для оперативного одержання інформації керівниками всіх підрозділів про результати роботи. Створення ефективної системи управлінського обліку на підприємстві вимагає реорганізації як облікових форм і реєстрів, що обслуговують окремі процеси, так і фінансових потоків, що мають важливе інформаційне значення.

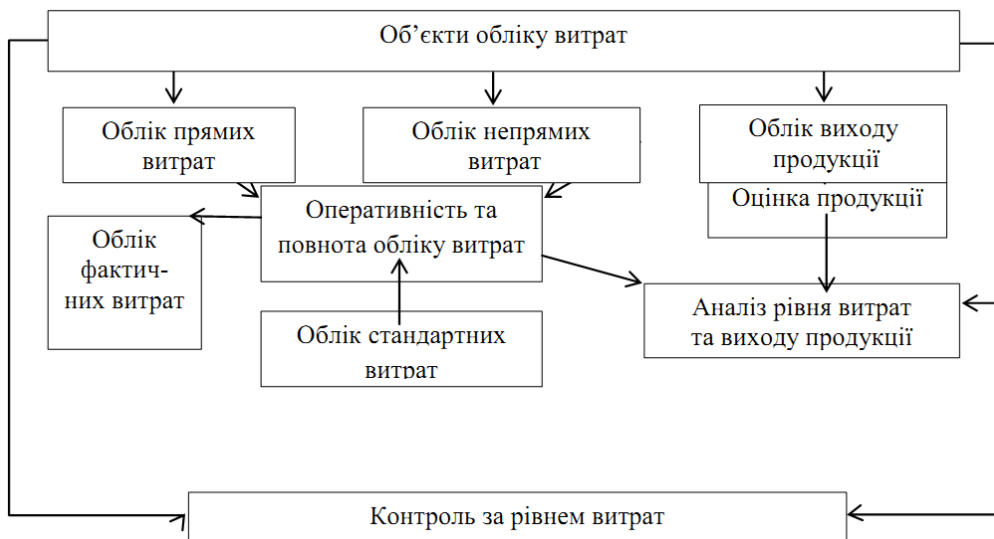

Рис. 1. Інтегрована модель організації витрат в управлінському обліку

Джерело: власні дослідження.

Цілями бухгалтерського обліку є: надання інформаційної допомоги ланці управління; контроль і прогнозування витрат; вибір найбільш ефективних шляхів розвитку підприємства; прийняття оперативних управлінських рішень.

Мета бухгалтерського обліку визначає його такі завдання: збір та систематизацію інформації щодо використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів відповідно із затвердженими на підприємстві положеннями, нормативами і кошторисами; аналіз і контроль за доцільністю використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства; інформаційну підтримку менеджменту всіх ланок і рівнів управління у прийнятті управлінських рішень. Таким чином, основною функцією обліку є формування достовірної та оперативної інформації про внутрішньогосподарські процеси і результати діяльності й подання цієї інформації керівництву підприємства

шляхом складання внутрішньої управлінської звітності. Адже формування звітності сприяє підвищенню конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта у ринкових умовах.

Виконання завдань, поставлених перед тваринництвом, вимагає від кожного сільськогосподарського підприємства розробки цілеспрямованих заходів щодо повнішого використання потенціалу галузі. Це завдання економічного аналізу. При його здійсненні необхідно враховувати особливості розвитку галузі: виробництво продукції значно залежить від біологічних особливостей тварин; розвиток даної галузі тісно пов'язаний з розвитком рослинництва; тут ширше застосовуються різні форми організації виробництва, значно більша можливість реалізації розроблених заходів і поширення набуває функціонально-вартісний аналіз, що сприяє оперативному регулюванню формування витрат і собівартості продукції тощо.

Основним показником діяльності галузі молочного скотарства є обсяг валової продукції – основної, супутньої і побічної (без продуктів переробки).

Аналіз доходів та витрат підприємства має велике значення у системі загальної оцінки роботи суб'єкта господарювання. Це пов'язано з тим, що доходи та витрати мають безпосередній вплив на загальний фінансовий результат діяльності підприємства, який може мати як позитивний, так і негативний характер. Ефективність виробництва продукції здебільшого мірі залежить від рівня витрат. Розглянемо рівень витрат на виробництво молока у СТОВ «Промінь» Летичівського району, Хмельницької області у табл.

Таблиця Динаміка витрат на виробництво молока у СТОВ «Промінь» Летичівського району, Хмельницької області, тис. грн

Статті витрат	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+, -)
Оплата праці з відрахуваннями	1995,1	1882,5	1923,4	-71,7
Корми	4515,6	3476,3	4380,8	-134,8
Засоби захисту тварин	271,2	583,8	596,2	325
Роботи та послуги	142,4	121,9	195,7	53,3
Витрати на утримання основних засобів	772,5	738,7	706,3	-66,2
Витрати на організацію виробництва і управління	516,5	190,6	274,5	-242
Інші витрати	118,4	137,5	125,4	7
Всього	8331,7	7131,3	8202,3	-129,4

З даних таблиці бачимо, що в загальному витрати на виробництво молока у господарстві зменшилися на 129,4 тис. грн. Однак, якщо розглядати зміну витрат за статтями, то у 2015 р. зросли такі витрати, як засоби захисту тварин, роботи і

послуги. Витрати на оплату праці та корми знизились. Зменшення витрат відбулось внаслідок зменшення поголів'я корів.

На підвищення ефективності виробництва продукції впливає ряд факторів, в тому числі і своєчасне формування облікової інформації, на основі якої здійснюють аналіз рівня витрат, контроль за ними та приймають своєчасні управлінські рішення. Вплив облікової інформації на підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва відобразимо на рис. 2.

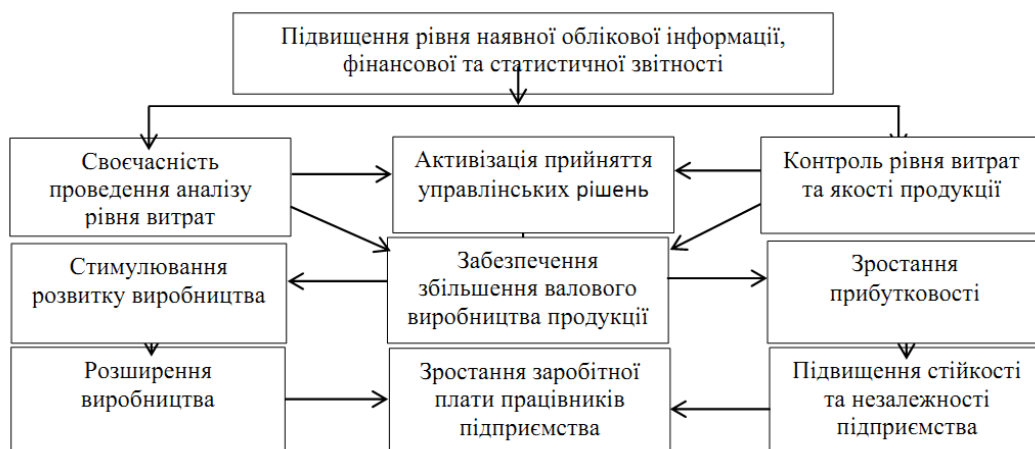

Рис. 2. Вплив облікової інформації на підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва

Джерело: власні дослідження.

Діяльність сільськогосподарських підприємств базується на системі організаційних зв'язків, що забезпечують раціональні використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Підвищення результативності діяльності підприємств можна досягти, насамперед, завдяки своєчасному формуванню облікової інформації, яка, у свою чергу, є базою для проведення контролю та здійснення аналізу виявлення слабких місць у діяльності підприємств, а на цій основі приймати об'єктивні управлінські рішення та обґрунтовувати напрями зростання ефективності виробничої діяльності. До основних завдань обліку належать: визначення стратегії та планування майбутніх операцій підприємства; контролювання поточної діяльності підприємства; оптимізація використання виробничо-фінансових ресурсів; оцінка ефективності діяльності підприємства; аналіз

діяльності різних підрозділів підприємства; зниження суб'єктивності у процесі прийняття рішень.

Перспективним напрямом подальших досліджень є формування витрат на виробництво продукції та упорядкування системи управління ними.

Література

1. Остапенко Я. О. Облік витрат на виробництво та собівартість продукції в ринкових умовах / Я. О. Остапенко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право), 2(49) 2013. – с. 121
 2. Пасемко Г. М. Бухгалтерський облік як інформаційний ресурс управління витратами підприємства / Г.М. Пасемко// Наукові читання-2014: наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир: ЖНАЕУ, 2014. – Т. 3. – С. 82–84
 3. Погосова А. В. Методи обліку і контролю витрат на виробництво сільськогосподарської продукції / А. В. Погосова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 11 (37). – С. 271–273.
 4. Проданчук М. Види облікових підсистем в інформаційному забезпеченні управління підприємств /М. Проданчук // Економіка підприємств – 2014. № 7 – с. 63–70.
 5. Цаль-Цалко Ю. С. Формування об'єктів управлінського обліку для забезпечення контролю за економічною і соціальною відповідальністю підприємства / Ю. С. Цаль-Цалко // Збірник тез доповідей на II Міжнародній науково практичній інтернет-конференції. – Житомир 2014. – С. 161–162.
-